

**TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN'DA 5. SINIFTA OKUTULAN TÜRKÇE, KAZAK
EDEBİYATI, RUS DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ
METİNLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ**
INVESTIGATING THE TEXTS IN TURKISH, KAZAKH LITERATURE,
RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE COURSE BOOKS LECTURED
IN THE 5TH GRADE IN TURKEY AND KAZAKHSTAN IN TERMS OF
VALUES

AKBOTA KANAGATOVA

Bilim Uzmanı, EBYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi
Scientist, EBYU Institute of Social Sciences Turkish Education

kanagatovaakbota@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-7097-7947>

M. ABDULLAH ARSLAN

Doç. Dr., EBYÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi
Assoc. Prof. Faculty of Education Turkish Education

mabdullaharslan@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-1289-3662>

Atıf / Citation

Kanagatova, A.- Arslan, M. A. 2021. "Türkiye ve Kazakistan'da 5. Sınıfta Okutulan Türkçe, Kazak Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*. 70, (Ocak-January 2021), 607-619

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 22.07.2020
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 10.01.2021
Yayın Tarihi- *Date Published* : 20.01.2021
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4426>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by *iThenticate* programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute

TAED-70, Ocak-*January* 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

"Etik Beyan /İzin Belgesi" makalenin sonunda ver almaktadır.

**TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN’DA 5. SINIFTA OKUTULAN TÜRKÇE,
KAZAK EDEBİYATI, RUS DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ
METİNLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ***
INVESTIGATING THE TEXTS IN TURKISH, KAZAKH LITERATURE,
RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE COURSE BOOKS LECTURED IN
THE 5TH GRADE IN TURKEY AND KAZAKHSTAN IN TERMS OF VALUES

AKBOTA KANAGATOVA- M. ABDULLAH ARSLAN

Öz

Bu araştırmanın amacı, Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanmış 5. sınıf düzeyinde okutulmakta olan Kazak Edebiyatı ve Rus Dili ve Edebiyatı ders kitapları ile Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitabındaki metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek, bundan hareketle nasıl bir insan tipinin yetiştirilmek istendiğini ortaya koymak, varsa eksiklerin neler olduğunu ve en önemlisi de bu eksikliklere yönelik nasıl çözümler geliştirebileceğine dair öneriler sunmaktır. Çalışmada kitaplardaki metinlerin tümü incelenerek, değerlerin yer aldığı cümlelere ilişkin örnek alıntılara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda ilgili ders kitaplarında 33 farklı değere ulaşılmıştır. Bu değerler bireysel, millî, evrensel, dinî olmak üzere dört ana başlıkta toplanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Alan yazında, ders kitaplarının değerler açısından incelenmesine yönelik çeşitli çalışmalar olmasına rağmen Kazakistan ortaokul seviyesinde ders kitaplarının incelenmesi daha önce yapılmamıştır. Bu açıdan bu çalışma önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, Kazak Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, değerler, değerler eğitimi, ders kitabı.

Abstract

The purpose of this research was to determine the values conveyed by the texts in Ministry of National Education’s Turkish course book and Kazakh Literature and Russian Language and Literature course books lectured at the 5th grade as being approved by Kazakhstan Education and Science Ministry, to reveal what type of a person was required to be trained, and to specify the deficiencies and most importantly, to offer suggestions related to the solutions of these deficiencies. In the study, all the texts in the course books were analyzed, and sample quotations related to the sentences indicating the values were included. 33 values were obtained from the Related course books. from At the end of the research, different values possible to be collected under four main titles in the course books were obtained. These values were gathered under four main titles including the individual, national, universal and religious values. Qualitative research method was used in the research. Although there were studies carried out on investigating the course books in terms of values in the literature, investigating the course books at Kazakhstan secondary education grade and comparing these with the same Turkish course books in Turkey was not previously carried out. In this respect, this study was remarkable.

Key Words: Turkish, Kazakh literature, Russian language and literature, values education, 5th grade course book

* Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018’den üretilmiştir. Erzincan Binalı Yıldırım University, Social Sciences Institute, Turkish Teaching Department, Master Thesis, June 2018.

Structured Abstract

Since the study depicts an existing situation based on document analysis, it is a descriptive study carried out using qualitative data analysis techniques. Document analysis method was used for data collection. The study document consists of the Ministry of National Education's Secondary School Turkish 5th grade textbook and the 5th grade Kazakh Literature and Russian Language and Literature textbooks approved by the Ministry of Education and Science of Kazakhstan.

Schools must be able to influence the values, habits and social behavior of the new generation. In the face of the negative situations brought by the age, as stated above, schools should be able to offer their students good options and approaches to realize them. It is an indisputable fact that the future of a society depends on well-educated and characterful people, and people cannot have good moral character by themselves. For this reason, it is among the inevitable basic goals of schools to equip every individual in the educational age with values and skills that will help them to demonstrate appropriate moral decisions and behaviors

The textbook is the greatest supplementary educational tool for teachers in both primary and secondary school students' comprehension of values. In Turkish lessons, the texts in the textbooks in order to reach the goals and objectives in the Turkish teaching program (5th-8th grades) are used. These values can be effectively provided by the students with the texts in the textbooks.

A total of 40 texts in the Turkish 5th grade textbook were analyzed. In the Kazakh Literature textbook, a total of 14 texts, 4 poems, 8 stories, fairy tales and legends, were analyzed. A total of 38 texts were analyzed in the first textbook of Russian Language and Literature. A total of 22 texts were analyzed in the second textbook of Russian Language and Literature. For the purpose of the research, in terms of values, a total of 114 different texts in these 4 textbooks were examined and analyzed. In these texts, 33 (32 + 1) different and 212 values in total were determined.

According to the classification we made, 32 different sub-values and religious values were determined in a total of 114 texts in 4 different textbooks. 15 different individual values, 6 different national values, 11 universal values and religious values were found in the textbooks.

25 individual values were obtained with repetitions in the Turkish textbook, 21 in the Kazakh textbook, and 32 in the Russian Language and Literature I-II book (17 + 15). As can be seen, the frequency of individual values is higher in the texts in the Turkish book. The least is in Russian Language and Literature II.

In terms of national values, 30 in the Turkish book, 16 in the Kazakh Literature book, and Russian Language and Literature I-II (1 + 1) 2 frequencies were determined. Again, the highest frequency of national values is Turkish; at least in the book of Russian Language and Literature.

Universal value is determined as 14 in the Turkish book, 19 in the Kazakh Literature book, and 32 in Russian Language and Literature I-II (19 + 13).

In this title, it is most frequently in Russian Language and Literature and Kazakh Literature. It is striking that individual and especially national values are less than universal values in these textbooks.

Religious values are mostly mentioned in the Turkish book (11). These values are mentioned 9 times in Kazakh Literature and 1 time in Russian Language and Literature

In the Turkish book, the most common value in all categories is the value of "patriotism" (12).

In the Kazakh Literature book, the value of "tradition and custom" (7) came to the fore most often. It has been determined that the value of "love of nature" (7) in Russian Language and Literature book I and "art" (5) value in II is the most frequent.

When the texts are examined in terms of values education, the following values have been determined; "giving importance to family unity", "diligence", "(goal) orientation", "goodness", "respect", "attaching importance to being healthy", "sharing", "friendship", "scientificness", "kindness", "thinking of others", "cleanliness", "creativity", "sacrifice", "hospitality", "patriotism", "heroism", "tradition and custom", "language", "helpfulness", "independence" "National symbol"

"justice", "freedom", "peace", "equality", "art", "love", "animal love", "civilization", "solidarity", "love of nature" and religious values.

The 32 sub-values obtained were collected under 4 titles as individual values, national values, universal values and religious values. 212 values were determined under 4 headings in total. As seen in Table 5, the individual values are mentioned at most and religious values are mentioned at least.

Giriş

Bu bölümde problem durumu ve değerler eğitimi üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Bir toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamını sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir. Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir. Bu bağlamda bir toplumun değerlerinde meydana gelen yozlaşma, o toplumun birlik ve beraberliğini olumsuz etkilemektedir. Çocukların değerleri kazanma süreci aile ile başlamakta okul ile devam etmektedir (Yaman, Taflan, Çolak, 2009: 107-108). Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini vererek toplumların devamlılığını sağlayan kurumlardır. Bu açıdan eğitim sürecinin her kademesinde değer eğitimi verilmesi gereken önem göz ardı edilmemelidir (Çelikipazu ve Aktaş, 2011: 415).

Dil ve edebiyat dersinin amacı, öğrencilerin okuma, yazma ve konuşma-dinleme becerilerinin yanında, ders kitabında bulunan metinler aracılığı ile öğrencilerin duyuşsal taraflarına seslenmek; duygu, değer, düşünce ve davranışlarının gelişmesini sağlamaktır. Özellikle, çalışma örnekleminizi oluşturan ortaokul öğrencilerin edebî eserlerle tanışacağı, onları kavrayacağı ve onlarla kültür dünyasını geliştireceği dönemdir. Bu bağlamda ders kitapları, eğitim-öğretim sürecine kılavuzluk eden en önemli ve ulaşılabilir kaynaklardır (Eskimen, 2016: 40).

Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ortak bir dil ve kültüre sahip olan milletler, üyelerini bir arada tutabilmek ve bu birlikteliğin devamını sağlayabilmek için değerlerini yeni kuşaklara kazandırmak ister. Bilgisayar çağının yaşandığı günümüzde insanlar birbirinden bu kadar uzaklaşmışken bu amacı gerçekleştirmek daha zor olmaktadır. Okul, iyi vatandaşlar yetiştirmek ve bu yolla toplumun devamlılığını sağlamak için bireylere toplumun ve insanlığın ortak malı durumuna gelen değerleri kazandırmada en etkili bir aracı kurumdur. Bu yüzden okullarda öğrencilere en azından temel değerlerin kazandırılması gerekir. Bunun için de en etkili yol ders kitaplarındaki metinlerdir (Pılav, Ali Demir, Demir, 2015: 20).

Dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğretiminin dışında dil öğretiminin bir başka amacı da değer ve kültür aktarımıdır. Her dil kendi bünyesinde ait olduğu topluma özgü bir kısım hususiyetler taşıdığından, dili temsil ettiği toplumun değerlerinden soyutlamak mümkün değildir. Bugüne kadar farklı ülkeler arasında ders kitapları aracılığıyla değerler eğitimi konusunda karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılmamış olması ve değer kelimesinden yalnızca içinde yaşanılan topluma ait bir kısım motiflerin anlaşılması ciddi bir problemdir. Bu yönüyle çalışma ders kitapları aracılığıyla ülkelerin değerleri arasında bir mukayese yapma şansı vermesi ve her ülkenin kendine has değerlerinin olabileceğini somutlaştırması açısından önemlidir (Yılmaz, Yakar, Arslan, Safranova, Satbay, 2017: 2695-2696).

Çalışma, var olan bir durumu belge incelemeye dayalı bir biçimde betimlediği için nitel veri analizi tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma dokümanını, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaokul Türkçe 5 Ders kitabı ile Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanmış 5. sınıf Kazak Edebiyatı ile Rus Dili ve Edebiyatı ders kitapları oluşturmaktadır.

Değerler Eğitimi

Sahip olunan değerler, gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları hâline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir (Yaman, 2012: 18).

Okullarımızda her türlü eğitim – öğretim faaliyetinde değerlere yer verilir. Çünkü eğitimde bireylere bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasının yanında toplumun değerlerinin gelecek nesillere aktarılması da söz konusudur (Çayır Çevik, 2014: 12).

Evde başlayan ahlak eğitimi, okulda da devam eder. Ancak bu, ahlak dersleri yoluyla değil, öğretmenlerin örnek davranışlarıyla sağlanır. Beğendiği öğretmenleriyle özdeşim kuran çocuk, evde gelişen erdemlerini yeni örneklerle zenginleştirir (Kasapoğlu, 2013: 99).

Ailede temeli atılan değerlerin pekiştirilmesi, yeni değerlerin kazandırılması ve bu değerlerin birbiriyle uyumlu hâle getirilmesi okul yoluyla sağlanabilir. Eğitim ve öğretim programının içinde sosyal yaşamın bir parçası olarak okulda değerler verilir. Okul ortamı, programda açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmeli, ahlaki gelişime, karakter ve benlik saygısına olumlu etki etmelidir; öğrencilerin iyi tercihler yapabilmeleri için seçenekler gösterebilmeli ve bu tercihleri yapabileme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidir (Başçı, 2012: 57).

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidir. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine, yukarıda da belirtildiği gibi, iyi seçenekler ve bunları gerçekleştirebilme yaklaşımlarını sunabilmelidir. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması okulların kaçınılmaz temel hedefleri arasındadır (Kurudayıoğlu, Çakıcı, 2013: 47).

Okullar; eğitim ve öğretimin planlı, programlı yapıldığı yerlerdir. Dolayısıyla değer öğretiminin en etkili sahalarından biridir. Değer eğitiminde, öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, davranışları ile değer öğretiminde öğrencilere model olmaktadır. Öğretmenin dersine zamanında ve hazırlıklı gelmesi (sorumluluk), kılık kıyafetine özen göstermesi (temizlik), verdiği sözü yerine getirmesi (dürüstlük),... öğrencilerde sorumluluk, temizlik, dürüstlük gibi değerlerin var olmasını sağlayacaktır (Şen, 2007: 15).

Okulların bilişsel hedeflerinin yanında vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi birçok duyuşsal hedefleri de vardır (Zavalsız, 2014: 38).

Gerek ilkokul gerekse ortaokulda öğrencilerin değerleri kavramalarında öğretmene en büyük yardımcı eğitim araç gereci, ders kitabıdır. Türkçe derslerinde de Türkçe öğretim programında (5-8. sınıflar) yer alan hedef ve kazanımlara ulaşmada özellikle ders kitaplarında yer alan metinlerden yararlanır. Ders kitaplarında yer alan metinlerle bu değerlerin öğrencilerce etkin bir şekilde sağlanabilir (Güven, 2014: 89).

Edebî eserler, yaşama ayna tutarak bir toplumun bünyesinde barındırdığı yaşam biçimlerini, gelenek, görenek ve değerlerini gelecek nesillere aktarır. Türkçe derslerindeki metinler, öğrencilere değer aktarımında önemli araçlardır (Yılar, 2016: 493).

Bulgular ve Yorumlar

Türkçe 5. Sınıf ders kitabındaki toplam 40 metin incelenmiştir. İncelenen 40 metnin 8'i hikâye, 10'u şiir, 5'i masal, 4'ü anı, 2'si roman, 2'si araştırma, 2'si biyografi, 2'si makale/bilimsel, 1'i destan, 1'i tiyatro, 1'i deneme, 1'i söyleşi ve 1'i de karikatür türündedir. Yabancı yazarlardan İngiliz (2), Hint, İranlı ve Fransız vardır. Dinleme-izleme metinleri film şeklinde düzenlendiğinden derleme-anonim durumuna dahil olmuştur.

Kazak Edebiyatı ders kitabındaki, 4 şiir, 8 hikâye, masal ve efsane birerden olmak üzere toplam 14 metin incelenmiştir. İncelenen metinlerin yazarların 8'i Kazak, 2'si halk-anonim, 1'i de Amerikalı yazardır. Tabloda görüldüğü gibi bir yazarın 2 eseri, bir yazarın da 3 eserinin alındığını görmekteyiz.

Rus Dili ve Edebiyatı 1. ders kitabında toplam 38 metin incelenmiştir. 18 metin şiir, 10 metin hikâye, 5 metin masal, 2 metin makale, 1 metin fabl, 1 metin destan, 1 metin denemedir. Ders kitabında yazarların 23'ü Rus, 2'si Kazak, 1'i Ukraynalı, 1'i İtalyan, 3'ü anonim, 1'i Bulgar halkı, 2'si de Rus halkıdır. 6 metin ise tekrar yazarlarıdır. Yani bir yazarın bazen iki ya da 3 metni ders kitabına alınmıştır.

Rus Dili ve Edebiyatı 2. ders kitabında toplam 22 metin incelenmiştir. 9 metin hikâye/öykü, 4 metin şiir, 3 metin deneme, 3 metin masal, 2 metin makale ve 1 metin anıdır. Ders kitabında yazarların 12'si Rus, 2'si Kazak, 1'i İngiliz, 1'i Çek, 2'si anonim, 2 ansiklopedi ve 1'i Kazak halkı şeklindedir. Bu ders kitabında da 1 yazarın iki eseri bulunmaktadır.

Değerler bakımından, bu 4 ders kitabındaki toplam 114 farklı metin ele alınıp incelenmiştir. Bu metinlerde 33 (32+1) farklı ve toplam 212 sıklıkta değer tespit edilmiştir.

Tablo 1: Ders kitaplarında yer alan bireysel değerler				
Değerler	Türkçe	Kazak Edebiyatı	Rus Dili ve Edebiyatı 1	Rus Dili ve Edebiyatı 2
İyilik	2	2	-	-
Çalışkanlık	-	4		4
Yönelim	-	1	2	
Aile birliğine önem verme	2	6	1	1
Saygı	1	2	1	
Sağlıklı olmaya önem verme	2	1		4
Paylaşma	-	2	3	
Arkadaşlık	1	-	5	
Bilimsellik	7	1		2
Nezakat	1	1	-	-
Temizlik	2	-	1	-
Başkalarını düşünme	3	1		1
Yaratıcılık	3	-	1	1
Fedakârlık	1	-	3	1
Misafirperverlik	-	-	-	1
Toplam:	25	21	17	15

Tablo 2: Ders kitaplarında yer alan millî değerler				
Değerler	Türkçe	Kazak Edebiyatı	Rus Dili ve Edebiyatı 1	Rus Dili ve Edebiyatı 2
Vatanseverlik	12	5	1	-
Kahramanlık	6	3	-	-
Gelenek ve görenek	10	7		1
Dil				
Bağımsızlık	-	1	-	-
Ulusal simge	2	-	-	-
Toplam	30	16	1	1

Tablo 3: Ders kitaplarında yer alan evrensel değerler				
Değerler	Türkçe	Kazak Edebiyatı	Rus Dili ve Edebiyatı 1	Rus Dili ve Edebiyatı 2
Adalet	-	2	-	
Özgürlük	3	2	-	
Barış	-	1	1	1
Eşitlik	-	1	1	
Sanat	-	-		5
Sevgi	3	4	2	1
Hayvan sevgisi	1	3	2	1
Uygarlık	-	-		3
Dayanışma	1	2	2	
Doğa sevgisi	3	1	7	1
Yardımsızlık	3	3	4	1
Toplam	14	19	19	13

Türkçe	Kazak Edebiyatı	Rus Dili ve Edebiyatı 1	Rus Dili ve Edebiyatı 2
11	9		1

Ders kitapları	Bireysel değerler	Millî değerler	Evrensel değerler	Dinî değerler	Ders kitabındaki alt değerlerin toplamı
Türkçe	25	30	14	11	80
Kazak edebiyatı	21	16	19	9	65
Rus dili ve edebiyatı	32	2	32	1	67
Toplam	78	48	65	21	212

Sonuç ve Öneriler

Türkiye ve Kazakistan'da 5. sınıfta okutulan Türkçe, Kazak edebiyatı, Rus dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından incelenmesi çalışmasında bulgulardan hareketle değerlerle ilgili olarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmanın amacına yönelik olarak, TC Millî Eğitim Bakanlığı Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitabı, Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığının onayladığı 5. sınıf Kazak Edebiyatı ile Rus Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan 114 metin değerler bakımından incelenmiştir.

Türkçe ders kitabında, serbest okuma parçaları dahil, toplam 40 metin bulunmaktadır. Bunların 10'u şiir, 8'i hikâye diğerleri masal (5), anı (4), araştırma (2), roman (2), biyografi (2), bilimsel-makale (2), destan (1), deneme (1), tiyatro (1), karikatür (1), söyleşi (1)dir. Yani metinlerin yaklaşık %50'si şiir ve hikâyedir. Metinlerin yazarlarından 5'i yabancıdır; hemen hemen %90'ı Türkiyeli'dir.

Kazak Edebiyatı ders kitabında toplam 14 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 8'i hikâye, 4'ü şiir, masal (1) ve efsane (1)dir. %86'sı hikâye ve şiirdir. Bu metinlerin yazarlarından sadece 1'i (ABD) yabancıdır. Neredeyse tamamı Kazakistanlıdır.

Rus Dili ve Edebiyatı 1. ders kitabında toplam 38 metin bulunmaktadır. Bu metinlerin birçoğu kısa (yarım sayfalık) metinlerdir. Bu metinlerden 18'i şiir, 10'u hikayedir. Masal (5), makale (2), destan (1), deneme (1) işlenmiştir. Yaklaşık %74'ü şiir ve hikayedir. 38 yazarın sadece 5'i (%13) yabancıdır. Rus dili ve edebiyatı 2. kitapta 22 metin bulunmaktadır. 9'u hikâyeye, 4'ü şiir, deneme (3), masal (3), makale (2), anı (1)dir. Metinlerin %60'ı hikâyeye ve şiirdir. Yazarların 5'i (%23) yabancıdır.

4 ayrı ders kitabında yer alan toplam 114 metinde kendi yaptığımız tasnife göre 32 farklı alt değer ve dinî değer tespit edilmiştir. Ders kitaplarında 15 farklı bireysel değer, 6 farklı millî değer, 11 evrensel değer ve dinî değer bulunmuştur.

Türkçe ders kitabında tekrarlarla 25, Kazak ders kitabında 21, Rus Dili ve Edebiyatı I-II kitabında da (17+15) 32 bireysel değer elde edilmiştir.

Görüldüğü gibi Türkçe kitabındaki metinlerde bireysel değer sıklığı daha fazladır. En azı ise Rus Dili ve Edebiyatı II' dedir.

Millî değerler bakımından Türkçe kitabında 30, Kazak Edebiyatı kitabında 16, Rus Dili ve Edebiyatı I-II (1+1) 2 sıklık tespiti yapılmıştır. Yine en fazla millî değer sıklığı Türkçe; en azı ise Rus Dili ve Edebiyatı kitabındadır.

Evrensel değer olarak Türkçe kitabında 14, Kazak Edebiyatı kitabında 19, Rus Dili ve Edebiyatı I-II (19+13) 32 sıklıkta tespit yapılmıştır. Bu başlıkta en fazla sıklık Rus Dili ve Edebiyatı ile Kazak Edebiyatı kitaplarındadır. Bireysel ve özellikle de millî değerlerin bu ders kitaplarında evrensel değerlerden az olması dikkat çekicidir.

Dinî değerler en fazla Türkçe kitabında (11) geçmektedir. Kazak Edebiyatı kitabında 9, Rus Dili ve Edebiyatında ise 1 kez geçmektedir.

Türkçe kitabında, bütün kategorilerde en fazla sıklıkta görülen değer, “vatanseverlik” (12) değeridir.

Kazak Edebiyatı kitabında, en fazla sıklıkta “gelenek ve görenek” (7) değeri öne çıkmıştır.

Rus Dili ve Edebiyatı kitabı I’de “doğa sevgisi” (7), II’de “sanat” (5) değerinin en fazla sıklıkta yer aldığı tespit edilmiştir.

Metinler, değerler eğitimi açısından incelediğinde “aile birliğine önem verme”, “çalışkanlık”, “(hedefe) yönelim”, “iyilik”, “saygı”, “sağlıklı olmaya önem verme”, “paylaşma”, “arkadaşlık”, “bilimsellik”, “nezaket”, “başkalarını düşünme”, “temizlik”, “yaratıcılık”, “fedakârlık”, “misafirperverlik”, “vatanseverlik”, “kahramanlık”, “gelenek ve görenek”, “dil”, “yardımseverlik”, “bağımsızlık”, “ulusal simge” “adalet”, “özgürlük”, “barış”, “eşitlik”, “sanat”, “sevgi”, “hayvan sevgisi”, “uygarlık”, “dayanışma”, “doğa sevgisi” ve dinî değerler tespit edilmiştir. Elde edilen 32 alt değer, 4 başlık altında bireysel değerler, millî değerler, evrensel değerler ve dinî değerler olmak üzere toplandı. Toplam 4 başlık altında 212 değer tespit edildi. Tablo 5’te de görüldüğü gibi en çok işlenen bireysel değerler, en az işlenen de dinî değerlerdir.

Araştırmamızın birinci alt problemine yönelik şunları söyleyebiliriz; Türkçe ders kitabında tespit edilen 80 değer, 25’i bireysel, 30’ü millî, 14’ü evrensel, 11’i de dinî değerdir. Türkçe ders kitabında vatanseverlik, gelenek ve görenek, bilimsellik değerine çok yer verilmektedir. Vatanseverlik değeri Türkçe ile Kazak Edebiyatı ders kitaplarında yer verilirken Rus Dili ve Edebiyatı ders kitabında 1 kere görülmektedir. Şen (2008)’in 6. sınıf Türkçe ders kitapları üzerine yaptığı çalışmasında, 5 farklı ders kitabını değerler açısından incelemiştir. Değerler frekanslarına göre sıralandığında dört tane kitapta “sevgi” ilk sırada yer alırken “vatanseverlik” ikinci sırada, bir tanesinde ise “vatanseverlik” ilk sıra yer almıştır. Bu çalışmayla benzer sonuçları elde ettiğimizi söyleyebiliriz. Bireysel ve millî değerlerin metinlerde daha çok işlendiği görülmektedir.

İkinci alt problemimize gelirse, Kazak Edebiyatı ders kitabı toplam 65 alt değer barındırmaktadır. 21’i bireysel, 16’sı millî, 19’u evrensel, 9’u da dinî değerdir. Kazak edebiyatında da en çok bireysel ve evrensel değerlere yer verilmektedir. Sırasıyla gelenek ve görenek, aile birliğine önem verme, vatanseverlik değeri çok işlenmiştir.

Üçüncü alt problem: Rus Dili ve Edebiyatı 1- 2 ders kitaplarında 67 alt değer bulunmaktadır. Onların 32’si bireysel, 2’si millî, 32’i evrensel, 1’i de dinî değerdir. Bireysel ve evrensel değerlere çok yer verilirken millî ve dinî değerlerin işlenmediğini görmekteyiz. Doğa sevgisi başta olmak üzere arkadaşlık ve sanat değeri en çok yer alan değerlerdendir.

Dördüncü alt problem: Metinlerin (Türkçe: 40; Kazak: 14; Rus Dili ve Edebiyatı I-II: 38+22=60) ve değerlerin dağılımları (Türkçe: 80; Kazak: 65; Rus Dili ve Edebiyatı: 67; toplam 212 değer) yukarıda ve ilgili tablolarda ayrıntılarıyla verilmiştir.

Beşinci alt problem: Değişik dağılımların karşılaştırılması metin türleri, yazarlar ve uyrukları, değerlerin durumu yukarıda tablolarda ve yorumlarıyla verilmiştir.

Öneriler

Ders kitaplarındaki metinlerin büyük çoğunluğu (%67,5) hikâye ve şiiirdir. Türkçe ders kitabında bu oran (%50) daha düşüktür. Diğer ders kitaplarında da farklı türlere daha fazla yer verilmelidir.

Türkçe kitabındaki metin yazarlarının yaklaşık %10'u yabancı iken Kazak Edebiyatı kitabındaki metin yazarlarının sadece 1'i yabancı; Rus Dili ve Edebiyatı kitabındaki metin yazarlarının ise %23'ü yabancıdır. Ders kitaplarındaki yabancı metin yazarlarının oranlarında da bir farklılık göze çarpmaktadır. Bu oranın verilmek istenen değerlere göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Türkçe kitabında millî (30: %37,5) ve bireysel (25: %34), Kazak Edebiyatı kitabında millî (16: %24,6), bireysel (21: %32,30) ve evrensel (19: %29,23), Rus Dili ve Edebiyatı I-II kitabında da bireysel (32: %47,76) ve evrensel (32: %47,76) değerlerin en fazla sıklıkta olması yetişmesi istenen nesilde bulunması beklenen değerler açısından dikkat çekicidir. Örneğin, Rus Dili ve Edebiyatı kitabındaki metinlerin millî değerler bakımından oldukça (1) düşük olması Kazak çocuklarının bu değerden yoksun bırakılması anlamını akla getirmektedir. Buna karşılık hiç olmazsa, Türkçe kitabında olduğu kadar Kazak kitabında da bu değerlerin artırılması gerekmektedir.

Kazak Edebiyatı ile Rus Dili ve Edebiyatı kitaplarında evrensel ve bireysel değerlerin fazlalığı millî ve dinî değerlere göre dikkat çekicidir. Bu oranlarda da bir denge kurulmalıdır.

Dinî değerler bakımından Türkçe ve Kazak Edebiyatı ders kitaplarına göre Rus Dili ve Edebiyatı kitabı oldukça zayıftır. Bundan hareketle vatan sevgisi, vatan için kendini feda etme=şehitlik değerleri için bu değer oranı da makul seviyede yükseltilmelidir.

Türkiye ve Kazakistan ders kitaplarında Dede Korkut, Keloğlan, Ahmet Yesevi, Nasrettin Hoca, Köroğlu vb. ortak kültür değerlerine daha fazla yer verilmelidir.

Diğer sınıfların ilgili ders kitapları da incelenerek değer aktarımı durumu ortaya konulmalıdır.

Kaynaklar**İncelenen Kitaplar**

- Ağın Haykır, H., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakcı, E., Üstün, E. (2017). *Ortaokul Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık, Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları.
- Aktanova, A.S., Jündibaeva, A.K. (2017). *Kazak Adebieti*. Almatı: Atamura Yayınları.
- Janpeys, U.A., Ozekbaeva, N.A. (2017). *Ruskiy yazık i literatura Çast' 1* Almatı: Atamura Yayınları.
- Janpeys, U.A., Ozekbaeva, N.A. (2017). *Ruskiy yazık i literatura Çast' 2* Almatı: Atamura Yayınları.

Diğer Kaynaklar

- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler Eğitimi Yaklaşımları ve Etkinlik Örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, p. 361 – 384.
- Akyol, ř. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Aral, D. (2008). *Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Atalay, B. (2011). *Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaranol, V. (2017). *Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Temel Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Başcı, Z. (2012). *Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Erzurum Örneği)*. Doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Birkan, G.Z. (2016). *Kutadgu Bilig'de Değerler Öğretimi*. Yüksek Lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki şiirlerde Yer Alan Değerler*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çayır Çevik, Y. (2014). *Türkçe Öğretim Programlarında Değerler ve Dede Korkut Hikâyeleri'nin Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*. 173, 39-49.

- Ekinci Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011) MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 6(2)*, 413-424.
- Çırak, G., Şahin, D. B., Özberk, E. B., Eriş, H. M. (2014). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities IV/1*, 83-95.
- Doğan, B. ve Güllüsen, A. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 75-102.
- Eskimen, A. D. (2016). Edebiyat (9-12) Ders Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Örneği, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 38-61.
- Gül, M. (2017). Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin (5. Sınıf) Değerler Eğitimi Yaklaşımıyla İncelenmesi, *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78.
- Güven, A.Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Hökekleli, H. (2011) *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaliyeva, A. (2015). *Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaplankıran, İ. (2016). Kazakistan'daki 7. Sınıf Ana Dili Öğretimi Üzerine. *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, 12, 65 – 80.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda Değer Eğitimi ve Hikâyeler. *Millî Eğitim*, 198, 97-109.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2016). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Koç, M. (2013). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi. (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)* Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk Edebiyatı Dersinin Öğretiminde Değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 41-57.
- MEB. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*, Ankara: MEB Yayınları.
- Özbay, M.(2015). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*, (8. bs.) Öncü Basımevi, Ankara
- Padem, S. ve Aktan, O. (2014). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 5-24.
- Pilav, S., Demir, H.A., Demir, H. (2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 206, 16-29.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar.

- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. KKTC 763-779.
- Tulumcu, F. ve Tulumcu, F. (2015). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programlarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 535-560.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim: 31.05.2018, <http://www.tdk.gov.tr>
- Ulusoy, K. ve Dılmaç, B. (2012). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Ülken, H.Z. (2016). *Bilgi ve Değer*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi. Eğitimde Yeni Ufuklar*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yaman, H., Taflan, S., Çolak, S. (2009) İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 7, 18, 107-120.
- Yılar, R. (2016). İlettiği Değerler Açısından İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler Üzerinde İncelemeler, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Seçki Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2015). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nin Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yılmaz, O., Yakar, Y. M., Arslan, M. A., Safranova, L., Satbay, G. (2017). Ortaokul Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerden Hareketle Değerler Analizi: Türkiye ve Kazakistan Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2694-2710
- Zavalsız, Y.S. (2014). *Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Yayınları.

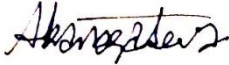
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ DERGİSİ EDITÖRLÜĞÜNE

Konu: Etik Beyan / İzin Belgesi (Tezden üretilen makale için)

Derginizin 2021 yılı 70. sayısında yayınlanmak üzere kabul edilen “**Türkiye ve Kazakistan'da 5. Sınıfta Okutulan Türkçe, Kazak Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi**” adlı çalışma danışmanlığını Doç. Dr. Mahmut Abdullah ARSLAN'ın yaptığı Akbota KANAGATOVA tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. (YÖK Tez No: 527086/2018)

Çalışmanın etik açıdan bir sorun teşkil etmediğini beyan ederek, rızamız ve bilgimiz dâhilinde ilgili sayıda yayınlanmasını arz ederiz.

18.01.2021

Bilim Uzm. Akbota KANAGATOVA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

2. Yazar

Prof. Dr. M. Abdullah ARSLAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Danışman / 1. Yazar

